

KAUSTISEN SEUTUKUNNAN TYÖPAJASELVITYS

Veli-Matti Koljonen
14.2.2010

MAASEUTUPOLIITTISEN ERITYISOHJELMAN
ALUEELLINEN MAASEUTUOSIO (AMO-ohjelma)

1. SELVITYSTEHTÄVÄ

Tämän selvitystehtävän taustana ovat ennusteet, että työllisyystilanne tulee heikkenemään. Tämän työn päätavoitteena on työpajatoiminnan tarpeen ja toteuttamistavan selvittäminen Kaustisen seutukunnassa. Työpajatoiminta on yksi keino niin aikuisten kuin nuorten työllisyyden parantamiseksi. Selvityksessä haettiin vastauksia kysymyksiin:

- 1) Onko työpajatoiminnalle tarvetta?
- 2) Miten toiminta olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa?
- 3) Miten eri toimijoiden yhteistyö toteutuu?

Selvityksen tavoitteena on myös antaa pohjatietoa seutukunnalle työllisyyden edistämiseen liittyville toimenpiteille. Työn tuloksena on toimenpide-ehdotuksia.

Selvitys toteutettiin haastattelututkimuksena. Se toteutettiin ajalla 7.1.-14.2.2010. Selvitystä varten haastateltiin seuraavia henkilöitä:

- Kalevi Lindfors, Halsuan kunta
- Arto Alpiä, Kaustisen kunta
- Jukka Hillukkala, Lestijärven kunta
- Ari Kinnunen, Perhon kunta
- Kimmo Kentala, Toholammin kunta
- Liisa Veiskola, Vetelin kunta
- Petri Jylhä, Kaustisen seutukunta
- Mikko Hänninen, Kaustisen seutukunta
- Sari Torppa, Kaustisen seutukunta
- Jyrki Huopana, Perhon metallipaja
- Jorma Laajala, Perhon metallipaja
- Johanna Torppa, Trappan-hanke
- Irja Aho, Kaustisen te-toimisto
- Pekka Kauppinen, Jyta
- Iris Niemonen, K-P aikuisopisto
- Margita Lukkarinen, Kokkotyö-säätiö
- Markku Saastamoinen, Karstulan työpaja

2. YLEISTÄ TYÖPAJOISTA

Työpajatoiminta määritellään seuraavasti: Työpaja on sekä fyysinen ympäristö että moniammatillinen menetelmä, jonka avulla pyritään vaikuttamaan yksilön työmarkkina- ja koulutusaseman paranemiseen. Työpaja on joustava menetelmä, joka mahdollistaa yksilölliset ratkaisut. Työpaja-aika vaihtelee muutamasta kuukaudesta 2-3 vuoteen.

Työpajojen tarjoamia palveluja ovat esimerkiksi: Kuntouttava työtoiminta, työ- ja yksilövalmennus, ryhmävalmennus, mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus, starttivalmennus ja työtoiminta.

Työpajojen palveluja ostavat yleensä kunnat, työhallinto, työvoiman palvelukeskukset, Kela, Vakuutus kuntoutus VKK ry. ja monet kuntoutusorganisaatiot. Nämä ovat pääasiallisia paja-asiakkaita lähettäviä tahoja.

Tutkimusten mukaan työpajatoiminnalla on saatu hyviä tuloksia nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistymisessä. Pajatoiminta on erityisen tehokas ilman ammatillista koulutusta jääneiden tai vähäisen ammattitaidon omaavien henkilöiden työmarkkinoille pääsyn parantamisessa.

Rahoitusta pajatoimintaan myöntävät seuraavat tahot:

- Opetusministeriö tukee nuorten työpajatoimintaa. Ministeriöltä saatavaa valtionapua voidaan myöntää työpajatoiminnan kehittämiseen, nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen sekä vakinaiseen työpajatoimintaan. Opetusministeriöstä voi hakea avustusta myös etsivän nuorisotyön ammattilaisen palkkaamiseksi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö avustaa sekä työllisyyspoliittisen avustuksen että palkkatuen muodossa erityisesti sosiaalisten yritysten toimintaa. Tukea pitkäaikaistyöttömän, vaikeasti työllistyvän tai vajaakuntoisen henkilön työllistämiseen haetaan työvoimatoimistosta. Kahteen ensimmäiseen ryhmään kuuluvien palkkauskustannuksiin voi saada tukea kaksi vuotta ja vajaakuntoisten kolme vuotta.
- ELY-keskukselta voidaan hakea työllisyyspoliittista avustusta. Sitä voidaan myöntää toimintaan, jonka tavoitteena on selvittää työttömien työ- ja toimintakykyä sekä työllistymisedellytyksiä, ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan osallistua työmarkkinoille. Lisäksi avustusta myönnetään työttömille työnhakijoille tarkoitettujen uusien palveluiden kehittämiseen sekä työllisyyden ja työvoiman kehittämiseen tähtäävään toimintaan. Avustusta voidaan myöntää kunnille, kuntayhtymille ja muille yhteisöille tai säätiöille sekä uusosuuskunnan tai sosiaalisen yrityksen perustamiseen. Avustusta voidaan myöntää viideksi vuodeksi.
- RAY jakaa avustuksia terveys- ja sosiaalialan yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaan sekä hankkeisiin.
- Työpajatoimintaa rahoitetaan myös ESR-hankerahoituksella.

Työpajojen rahoitus koostuu yleisimmin työpajan haltijan omarahoituksesta, avustuksesta tai hankerahoituksesta ja pajan omasta tulonhankinnasta.

3. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Työllisyyskatsauksen (joulukuu 2009) seutukunnan tilanne oli seuraava:

	Työvoima	Työttömät	%	Naiset	%	alle 25-v	%	yli 50-v	%	yli 1-v. Tyött.	%
Halsua	568	55	9,7	15	27,3	8	14,5	20	36,4	8	14,5
Kaustinen	2060	179	8,7	66	36,9	24	13,4	52	29,1	21	11,7
Lestijärvi	356	38	10,7	13	34,2	4	10,5	14	36,8	2	5,3
Perho	1186	156	13,2	69	44,2	28	17,9	60	38,5	20	12,8
Toholampi	1560	111	7,1	39	35,1	15	13,5	34	30,6	5	4,5
Veteli	1594	153	9,6	56	36,6	19	12,4	55	35,9	14	9,2
Yhteensä	7324	692	9,4	258	37,3	98	14,2	235	34	70	10,1
K-P	32700	3504	10,7		41,8		16,8		31,6		11
koko maa			11,3		40		12,4		34,2		15,7

Yleisesti näyttää siltä, että tilastollinen työttömyystilanne on seutukunnassa hieman parempi kuin koko maassa tai maakunnassa. Kaustisen te-toimiston alueella on

aukiolevat työpaikat täytetty nopeasti – työpaikka on täytetty keskimäärin kahdeksassa päivässä (TEM:n selvitys). Työttömistä 1/3 ovat saaneet työpaikan alle yhden kuukauden. Alle kolmessa kuukaudessa 2/3 työttömistä on saanut työpaikan. N. 15%:lla on mennyt yli kuusi kuukautta työpaikan saamiseen. Pitkäaikaistyöttömiä (yli 24 kk:n työttömyys) on työvoimasta n. 5 %:ia. Nuorten pitkäaikaistyöttömien määrä on alueella vähäinen. Yli 50-vuotiaiden työttömyys on korkeampi kuin muuten maakunnassa, mutta se on koko maan tasolla.

Aktivointitoimenpiteissä tilanteen 15.1.2010 mukaan oli 158 henkilöä.

	Yhteensä	Työttömät	Kuntouttava	Tukit.,työkok.	Työv.koulutus	Sairasl.
Halsua	9	3	5	0	0	1
Kaustinen	43	16	11	3	1	12
Lestijärvi	7	4	2	1	0	0
Perho	31	14	8	2	0	6
Toholampi	34	13	13	1	0	7
Veteli	34	11	14	2	1	6
Yhteensä	158	61	53	9	2	32

Tilaston mukaan aktivointitoimet Kaustisen seutukunnassa keskittyvät kuntouttavaan työtoimintaan.

Pitkäaikaistyöttömien määrä ja kustannukset ovat kunnittain v. 2009:

	Henkilöä	Kela	Kela+Ttuki
Halsua	1	11500	16400
Kaustinen	14	50600	87100
Lestijärvi	7	15500	42400
Perho	13	42000	62200
Toholampi	8	33500	53500
Veteli	9	18100	26500
Yhteensä	52	171200	288100
Alle 25-v.	1		

Seutukunnan kunnat maksavat Kela-maksuja n. 170 000 € ja nämä lisättynä perustoimeentulotuen määrällä pitkäaikaistyöttömyyden kustannukset ovat n. 290 000 € vuodessa. Alle 25-vuotiaita (nuorisotyöttömyys) pitkäaikaistyöttömistä oli ko. hetkellä vain yksi.

Sellaisten koulupudokkaiden, jotka eivät hae peruskoulusta yhteishaussa mihinkään, on alueella pieni. Merkittävänä voidaan pitää alueen nuorten keskeyttäneiden määrää ammatillisessa koulutuksessa (K-P koulutusyhtymä).

	2008	2009
Näyttöperusteinen	15	5
OPS-perusteinen	24	28
Yhteensä	39	33

Opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa (nuoret) eronneiden määrä on parina vuotena hieman noussut.

Kaustisen seutukunnassa perustettiin 1990-luvun lopulla useita työpajoja. Suurin syy pajojen toiminnan tyrehtymiseen oli se, että niillä ei ollut omaa tulohankintaa. Tällä hetkellä seutukunnassa toimii yksi työpaja – Perhon metallipaja, jonka toiminnasta vastaa Maaseutuopiston Perhon toimipiste. Työpaja tekee alihankintatöitä ympäristön yrityksille mm. Jetta-taloille kattoristikoiden naulauspeltejä, yksityisille traktorin peräkärriä. Samoissa tiloissa toimii maaseutuopiston metalli- ja konealan perustutkintokoulutus. Pajalaisilla on mahdollisuus suorittaa mm. hitsausluokkatutkintoja. Pajaa on harkittu laajennettavaksi myös puupuolelle. Rahoitus koostuu kunnan tuesta, OPM:n avustuksesta ja omasta tulohankinnasta, joka on 1/3 rahoituksesta. Pajalaisista n. 90%:a siirtyy työelämään tai opiskelemaan.

4. TOIMIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ TYÖPAJATOIMINNASTA

Kuntien näkemyksen mukaan eri toimijoiden välisessä yhteistyössä on paljon parantamisen varaa. Kunnat voisivat olla aktiivisempia, jos niillä olisi enemmän tietoa siitä, mitä toiset toimijat esim. te-toimisto, Jyta ja projektit tekevät. Nyt koetaan tilanne hankalaksi esim. pitkäaikaistyöttömien osalta, koska tiedot ovat Jytalla ja se toimii enemmän yhteistyössä te-toimiston kanssa kuin kuntien kanssa. Lisäksi kuntien mielestä projektien toimintaa ei tunneta tarpeeksi, koska yhteydenpito on ollut vähäistä. Mikäli työpajatoimintaa aloitetaan, on kuntien mukaan ehdottoman tärkeää, että pajojen vetäjät tuntevat alueen kuntien ja yritysten toimintaa. Tällöin verkostoja voidaan rakentaa nopeasti.

Haastattelujen perusteella tilanne kunnissa työpajatoiminnan suhteen on seuraava:

- Halsualla ei ole tarvetta omalle työpajalle. Kunta voi sijoittaa työttömiä henkilöitä.
- Kaustisella on kiinnostusta työpajan perustamiseen.
- Lestijärvellä voidaan työttömiä työllistää eri toimenpiteillä. Kunnassa on pohdittu työllistämistä Leader-hankkeella. Hakijana on mahdollisesti työosuuskunta Paunet.
- Perhossa mahdollisesti laajennetaan metallipajan toimintaa puupuolelle. Kunnan mukaan toimenpiteet tulee kohdistaa ennenkaikkea siten, että Kela-maksuja saadaan alennettua.
- Toholammilla kehittämissyhtiö on perustamassa työpajaa ja mahdollisesti selvittää sosiaalisen yrityksen toimintamahdollisuuksia. Työpaja/sosiaalinen yritys tulee hoitamaan rekka-autopesulaa ja tavallista pesulaa. Toiminnan käynnistämiseksi tehdään yhteistyötä Trappan-hankkeen kanssa.
- Vetelissä on kiinnostusta työpajan käynnistämiseen. Pajan sijoituspaikka voisi olla entinen emäntäkoulun kiinteistö. Asiasta on neuvoteltu Kokkotyö-säätiön kanssa.

Seutukunnan yrityspalvelun mukaan suurin ongelma työpajan kannalta on yrityspaikkojen löytäminen osallistujille. Seudulla on tilausta pienimuotoiselle korjausrakentamiselle ja kiinteistönhoidolle.

Jyta hoitaa pitkäaikaistyöttömien palveluja kiinteässä yhteistyössä te-toimiston kanssa. Pääasiallinen palvelumuoto on kuntouttava työtoiminta. Suurin osa kuntoutettavista on sijoitettu kuntiin. Jytan näkemyksen mukaan kuntien tulisi panostaa enemmän erityisen vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien tilanteen hoitamiseen. Lisäksi alueella tulee kiinnittää suurempaa huomiota päihdeongelmaisten tilanteen hoitamiseen. Ongelma on koko ajan pahenemassa. Tilanne on huonontunut

niin, että jopa 40%:a vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevista voi olla päihdeongelmaisia. Myös mielenterveysongelmaisten kuntoutuspalveluja tulisi olla riittävästi saatavissa. Näissä kysymyksissä toimijoita olisivat Kokkotyö-säätiö ja K-P sosiaalipsykiatrinen yhdistys.

Kaustisen te-toimiston mukaan kuntien tulisi olla aktiivisempia työllisyyskysymyksissä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää nuorten työttömyyteen. Työvoimahallinnolla on käytettävissään avustusta erilaisiin työllistämismenestyksiin, joissa rahoitusosuus on 50%:a. Lisäksi hankkeissa, joissa on palkkatuetta työllistämistä, voidaan kunnan palkkaosuutta käyttää omarahoituksena. Työpajatoiminnalle olisi työhallinnon mielestä seutukunnassa tarvetta.

Kokkotyö-säätiön mukaan seudulla on tarvetta työpajatoimintaan. Säätiö on selvittänyt entisen emäntäkoulun käyttömahdollisuutta ko. toimintaan. Pajan aloina voisivat olla korjausrakentaminen, laitoshoido ja ravitsemuspalvelut. Pajaan voisi tulla osallistujia koko seutukunnan alueelta. Ongelmana tällöin on kuitenkin osallistujien kulkeminen. Kiinteistöön voisi perustaa Kokkotyö-säätiön sivupisteen, jossa toteutetaan työttömille erilaista koulutustoimintaa. Kiinteistö soveltuisi myös mielenterveyskuntoutujien paikaksi. Toiminta voitaisiin toteuttaa yhdessä sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen kanssa.

On kuntien päätettävissä, miten työpajatoiminta hoidetaan: Ne voivat hoitaa sen itse tai ostaa palvelun esim. Kokkotyö-säätiöltä. Tällöin kunnat tai seutukunta voisivat liittyä säätiön jäseniksi (osuus säädepääomaan on neuvoteltava). Säätiön näkemyksen mukaan toiminta hoidettaisiin alueella. Säätiön rooli olisi toimia taloushallinnosta vastaavana, mahdollisen projektin vastuujärjestämisnä ja valmennustoiminnan asiantuntijana. Säätiön kannalta päätavoite on, että saadaan syntyneet kustannukset katettua joko kunta- tai projektirahoituksella. Näin on toimittu Pietarsaaren seudulla, joka liittyi säätiöön. Siellä kunnat maksavat 140 000 €/vuosi, jolla rahalla säätiö hoitaa kahden projektin kuntaosuudet ja tuottaa kuntouttavan toiminnan valmennuspalvelut viidelle kunnalle. Henkilökuntaa on neljä: projektipäällikkö ja kolme valmentajaa. Seudulla tulisi olla n. 40 valmentajaa, että toiminta olisi kannattavaa. Kokkotyö-säätiö voi tuottaa myös muita palveluja Kaustisen seutukunnalle, mutta niiden sisällöstä ja taloudesta pitäisi neuvotella yksityiskohtaisesti.

Kaustisen seutukunnassa toteutetaan parhaillaan Kokkotyö-säätiön Trappan-projektia, jonka tavoitteena on kehittää portaittaisen etenemisen malli, jonka avulla työnhakijä siirtyy avoimille työmarkkinoille useimmiten välityömarkkinoiden kautta. Projektin tavoitteena on myös löytää piilotyöpaikat. Projektilla on projektipäällikkö ja kaksi valmentajaa. Projektissa on sijoitettu yrityksiin n. 60 asiakasta pääasiassa työharjoitteluun. Toistaiseksi ei ole tehty kovin paljon työntekijävälitystä. Projektipäällikön mukaan seutukunnalla on tarvetta työpajatoiminnalle, koska alueella on useita erityistoimenpiteitä tarvitsevaa työtöntä. Projekti toimii yhteistyössä te-toimiston kanssa.

Keski-Pohjanmaan aikuisopisto tarjoaa myös palveluja esim. työpajoille. Opiston mukaan alueella on tarvetta pajatoiminnalle. Ongelmana on kuitenkin löytää niitä yrityksiä, jotka toimisivat pajan kumppaneina esim. valmennuspaikkoina ja edelleen sijoittamispaikkoina. Yksi mahdollisuus olisi ns. virtuaalityöpaja, jolloin ei olisi yhtä paikkaa vaan pajalaiset olisivat eri työkohteissa, joissa valmennus tapahtuisi. Aikuisopiston palvelutarjonnassa työpajoja voisi palvella ESR-rahoitteinen StepUp-hanke, jota toteutetaan Kokkolan ja Kaustisen seutukunnissa. Projektin tavoitteena on

tukea työnhakijan suoraa työllistymistä sekä hyödyntää erilaisia koulutusväyliä työllistymisen edistämiseksi. Muiden palvelujen kohdalla ongelmana on kilpailutus, joka te-toimiston on tehtävä.

Työpajaohjaajien (Karstula, Perho) mukaan työpajan toiminnan edellytyksenä on, että sillä on luottamusta yrittäjien taholta ja yhteydet mahdollisimman moneen yritykseen. Työpaja ei saa tuotteillaan kilpailla yrittäjien kanssa. Pajan päätarkoitus on saada osallistujalle työpaikka ja valmentautuminen työmarkkinoille tapahtuu tekemällä "oikeita" töitä. Pajan tulee saada alihankintatöitä omarahoituksen turvaamiseksi ja sillä on myös oltava sellainen luottamus, että pajalaisia voidaan edelleen sijoittaa yrityksiin. Karstulan työpajan vetäjän mukaan ennen perustamista on selvitettävä markkinat työpajan tuotteille. Karstulan pääasiallisin asiakas on Honka-rakenne.

5. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA TOIMENPIDE-ESITYKSET

Selvityksen perusteella asetettuihin kysymyksiin voidaan vastata seuraavasti:

- 1) Onko työpajatoiminnalle tarvetta?
 - Toiminnalle on tarvetta
 - Pääasiakasryhmänä ovat ilman ammatillista koulutusta olevat ja pitkäaikaistyöttömät

- 2) Miten toiminta olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa?
 - Työpajoja ei ole tarkoituksenmukaista perustaa joka kuntaan
 - Tarkoituksenmukaisinta olisi perustaa seudullisesti koordinoitu ns. virtuaalityöpaja, joka koostuu kuntakohtaisista ryhmistä, joille ohjaajat hankkivat työtehtäviä omasta kunnasta

- 3) Miten eri toimijoiden yhteistyö toteutuu?
 - Yhteistyö ei suju tuloksellisesti
 - Erityisesti muiden toimijoiden yhteistyötä kuntien kanssa tulee lisätä

Kaustisen seutukunnan työllisyystilanne on tilastollisesti maakunnan ja maan tasoa, mutta on merkkejä tilanteen huonontumisesta. Nykyäänkin tietyt ryhmät vaativat toimenpiteitä: Vastavalmistuneet nuoret, opiskelunsa keskeyttäneet, pitkäaikaistyöttömät, erityisongelmaiset ja yli 50-vuotiaat työttömät. Työpajan pääasiakasryhmänä tulisi olla ilman koulutusta olevat nuoret ja pitkäaikaistyöttömät. Tämän toiminnan tukeminen on kuntienkin edun mukaista, koska ilman koulutusta olevilla on riski jäädä pidemmäksi ajaksi työttömäksi ja jokainen pitkäaikaistyötön maksaa kunnalle. Viime vuonna seudun kunnat maksoivat työttömyydestä lähes 300 000 €. Erityisongelmaisten tilanteen parantaminen on kunnille myös taloudellisesti edullista, koska ongelmien kasaantuessa kasvaa myös terveydenhuollon palvelujen käyttäminen.

Toimintaympäristössä keskeisin kehittämiskohde on eri toimijoiden yhteistyön edistäminen. Seutukunnassa on käynnissä lähes 10 projektia, joilla on tavoitteena eri ryhmien työllisyyden parantaminen ja työvoiman turvaaminen alueen yrityksille. Projektit ovat pääasiassa muiden kuin seutukunnan kuntien hallinnoimia. Eri projektien keskinäinen ja kuntien sekä projektien välisessä tiedonvaihdossa on parantamisen varaa. Yhteistyön parantaminen lisäisi myös projektien tuloksellisuutta.

Toimenpide-esitykset

- 1) Toimijoiden yhteistyötä tehostetaan – kunnat, Jyta, te-toimisto, projektit
 - Tietojen ja kokemusten säännöllinen vaihtaminen
- 2) Projektitoiminnan tuloksellisuutta parannetaan
 - Etukäteisarviointi projekteille
 - Konkreettiset tulokset – mitä tulee saavuttaa
- 3) Työpajatoiminnan tarpeeseen vastataan
 - Tehdään periaatepäätös toteuttaako kunnat/seutukunta vai ostetaanko palvelut esim. Kokkotyö-säätiöltä
 - Kartoitetaan yritysten ja julkisen sektorin markkinat työpajan tuotteille ja palveluille
 - Kartoitetaan yhteistyötahot
 - Työpajatoiminta kohdennetaan ilman koulutusta oleviin nuoriin ja pitkäaikaistyöttömiin
- 4) Erityisiä toimenpiteitä tarvitsevien tilanne huomioidaan
 - Toimenpiteitä niiden tilanteen hoitamiseksi, jotka eivät pysty esim. kuntouttavaan työtoimintaan
 - Kumppaneina Kokkotyö-säätiö, K-P sosiaalipsykiatrinen yhdistys
- 5) Seutukunnalle laaditaan työllisyystoimintaohjelma, joka sisältää
 - Seudullisen lähtökohdan
 - Toimijoiden tehtävät
 - Selkeät tavoitteet
 - Toimenpiteet äkillisissä muutostilanteissa
 - Käytettävissä olevat resurssit